

אמר ליה רב נחמן:

וכי לייבשן ללולבין הוא צריך, ולכן הוא מה-א שוּטחן בשכיבה על גג האיציטבא? והרי לולב יבש פסול!

אלא אימא: היו סודרין את הלולבים על גב האיציטבא, שהיו משעינים אותם זקופים על הכותל של האיציטבא.

אמר רחבא אמר רבי יהודה: הר הבית — סטיו כפול היה. היה בנוי שורות של איציטבאות, זו לפניו מזו, סטיו לפניו מסטיו.

מתניתין:

א. מצות ערבה — כיצד?

מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא.

היו יורדין לשם, ומלקטין משם מורביות ענפים של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח.

וראשיהן של המורביות היו כפופין על גבי המזבח.

תקעו, והריעו, ותקעו — משום שמחה.

בכל יום מששת ימי החג הראשונים היו מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים: אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא.

אבל אם היה מהלך לאושפיזיה, למקום אכסניה, הוא יכול להמשיך להלך עד סמוך לשבת, היות ואמאי על מה הנקיט, על האוכל שהוא נושא עמו בדרכו, הוא סמך, ולא יכעס עליהם אם לא יהיה לו אוכל מוכן על ידי בני הבית של אכסנייתו, כי אינו סומך על סעודתם.

ואיכא דאמרי כך אמר רב כהנא: אם הוא מהלך בערב שבת לאכסנייה, פשיטא שלא יהלך יותר משלש פרסאות, כי שמא לא יכינו לו כלום [ולפי לשון זאת בגמרא, אין אדם סומך על האוכל שנושא עמו].

ולא נצרכא לחדש את דינו של אייבו בשם רבי אלעזר בר צדוק אלא שאפילו אם הוא מהלך לביתיה, ששם תמצא לו סעודה, אם רב ואם מעט, שהרי בני ביתו שם, בכל זאת לא יהלך אליהם, אלא ישבות מבעוד יום כדי שלא יבוא לכעוס.

אמר רב כהנא: בדידי הוה עובדא, בי אירע מעשה, שהגעתי לביתי סמוך לשבת, ואפילו סעודה מועטת של כסא דהרסנא, דגים קטנים הטבולים בקמח ומטוגנים בשומן שלהם — לא אשכח, לא נמצאה עבורי.

שינינו במשנה: מצות לולב כיצד.

תני תנא שנה התנא [אמורא השונה את המשניות והבריות לפני חכמים] את לשון משנתנו קמיה דרב נחמן, בשינוי לשון:

סודרין הלולבים על "גג" האיציטבא [במקום "על גב האיציטבא"].

גם בשם ר' ישראל סלנטר.

להפסיק את המעשה האסור ורק לאחר מכן בא לשאול כיצד הוא יכול לנהוג. [אחרונים, ומובא

רבי יהודה אומר: כך היו אומרים: "אני וחו — הושיעה נא". שהוא גימטריא של אנא ה' [78], וכמו כן הוא מורכב משני שמות מתוך שבעים ושתיים שמות אשר מהן מורכב השם המפורש.⁽¹⁾

ואותו היום, השביעי, היו מקיפין את המזבח שבע פעמים.

בשעת פטירתן פרידתן מהמזבח מה הן היו אומרים?

"יופי לך מזבח! יופי לך מזבח!". שעושים אנו לך את היופי הזה לפי שאתה מכפר עלינו [רש"י בעמוד ב].

רבי אלעזר אומר: כך היו אומרים: "יופי ליה, ולך מזבח! יופי ליה, ולך מזבח!". ויתבאר בגמרא.

בכמעשהו של קיום מצות ערבה בחול — כך מעשהו בשבת.

אלא, שהיו מלקטין אותן מערב שבת,

ומניחין אותן בגיגיות של זהב מלאות מים, כדי שלא יכמושו, שלא יכלו הערבות.

ג. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: ביום השביעי, בין בחול ובין בשבת — חריות ענפים של דקל היו מביאין, וחרבטין אותן בקרקע בצדו המזבח. ואותו היום היה נקרא "יום חבוט חריות".

ד. גם לאחר הקיום של מצות אתרוג לולב וערבה, עדיין היו הלולבים והאתרוגים "מוקצים למצוותן" למשך כל היום.

וכדי לשמוח מיד עם סיום הקיום של המצוות הללו, היו הגדולים לוקחים את לולביהם ואתרוגיהם של הקטנים, שהם לא הוקצו למצוה.

ויכך עשו:

מהיד של התינוקות — היו שומטין את לולביהן.

והיו אוכלין את אתרוגיהן.

מורכב מצירוף אותיות משלשת הפסוקים, לפי הסדר הזה:

האות הראשונה היא האות הראשונה שבפסוק הראשון, האות השניה היא האות האחרונה של הפסוק האמצעי, והאות השלישית היא האות הראשונה שבפסוק השלישי.

צירוף זה נותן את השם "והו".

השם השלשים ושבע הוא צירוף האות השלשים ושבע מתחילת הפסוק הראשון, והאות השלשים ושבע כשמונים את האותיות אחרונה מסוף הפסוק האמצעי, והאות השלשים ושבע מתחילת הפסוק השלישי.

צירוף זה נותן את השם "אני".

אך הרבה ראשונים [ועיין בתוס' גורסים "אני

1. השם המפורש נלמד משלשת פסוקים סמוכים, בני שבעים ושתיים אותיות כל אחד, בפרשת בשלח [פרק יד פסוקים יט כ כא] הפסוק הראשון הוא "ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם". הפסוק השני הוא "ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך, ויאר את הלילה, ולא קרב זה אל זה כל הלילה". הפסוק השלישי הוא "ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים כל הלילה, וישם את הים לחרבה, ויבקעו המים". השם המפורש הוא צירופים של שמות בני שלש אותיות, כאשר כל שם בן שלש אותיות

גמרא:

תנא בברייתא: מוצא — מקום הנקרא "קלניא" הוה.

והוינן בה: ותנא דידן — מאי טעמא קרי ליה "מוצא"?

אידי דמיפק מוכרגא דמלכא, היות שהוצא מקום זה מכלל החיוב של תשלום המס למלך, קרי ליה "מוצא".

שנינו במשנה: ובאין זוקפין אותן בצידי המזבח.

תנא: ערבות רבות וארוכות היו.

ונבוהות אחר עשר אמה, כדי שיהו גוהות מוטות על המזבח, בשיעור אמה.

אמר מרימר משום מר זוטרא: שמע מינה שאת רגלי הערבות — על היסוד מנח להו, ולא על רצפת העזרה בסמוך למזבח.

דאי סלקא דעתך שאארעא, על רצפת העזרה, מנח להו — לא יתכן שיהיו ראשי הערבות "מוטות" בצורה של הטייה כלפי מטה, אמה על המזבח.

כי מכדי, הרי גובה המזבח מרצפת העזרה עד גגו היה תשע אמות, לפי המבואר להלן:

המזבח היה בנוי בצורה של שלש קוביות, זו על גבי זו.

א. הקוביה התחתונה, הנקראת "יסוד

המזבח" היתה רחבה אמה מכל צד יותר מהקוביה האמצעית שמעליה. וגבוהה אמה.

ב. הקוביה האמצעית היתה צרה מהתחתונה אמה מכל צד, ורחבה מהקוביה העליונה אמה מכל צד.

על המשטח של רוחב האמה הזאת היה ה"סובב", המיועד להליכת הכהנים כדי ליתן את הדם של קרבנות החטאת על פינות המזבח.

גובהה של קוביה זאת היה חמש אמות.

ג. הקוביה העליונה היתה גבוהה שלש אמות, וצדה מהקוביה האמצעית באמה אחת מכל צד.

על הפינות של משטח הקוביה העליונה היו ארבע "קרנות", של אמה על אמה בגובה אמה.

וכך שנינו במסכת מדות [ג א]:

א. מעל רצפת העזרה עלה גובה המזבח בשיעור אמה. וכנס, והצטמצם שם רוחבו של המזבח בשיעור אמה. וזהו חלק המזבח הנקרא "יסוד המזבח".

ב. ואחר כך טיפס הגובה ועלה חמש אמות. וכנס אמה.

ומקום כניסת האמה זהו חלק המזבח הנקרא "סובב".

ג. ואחר כך עלה הגובה עוד שלש אמות.

ואותנו מהסבל שהוא סובל כביכול יחד עמנו.

והוא" על שם הכתוב "עמו אנכי בצרה", שכביכול מבקשים אנו שישוע ויגאל את עצמו

המשטח שלמעלה הוא גגו של המזבח, ובארבעת פינותיו היו ארבעת הקרנות, וגובה הקרן היה אמה. וזהו "מקום הקרנות".

נמצא שגובה המזבח, מהרצפה עד גגו, הוא תשע אמות.

וכדי שתהיינה הערכות "גוחות" [מוטות] אמה מעל המזבח דרוש שהן תהיינה מוגבהות מעליו לפחות שתי אמות, כי בפחות מגובה זה אי אפשר להטותן אמה על המזבח, אלא רק לקפל אותן מעליו.

ואם כן, שתהיינה הערכות גוחות [מוטות, כשהן מכופפות בצורה של הטייה כלפי מטה, ולא מקופלות בזווית ישרה] על גבי המזבח — היכי משכחת לה אם נעמידן על רצפת העזרה?

והרי כיון שגובהן של הערכות הוא אחד עשרה אמה, אם יעמידו את רגליהן על רצפת העזרה, לא ישאר להן גובה של שתי אמות בראשיהן מעל גובה המזבח, היות ויש שתי אמות הפרש בין מקום עמידתם על רצפת העזרה לבין ראש המזבח, על ידי כניסת אמת היסוד ואמת הסובב, וצריך להטותן באלכסון ממקום עמידתן אל גג המזבח.

ונמצא, שבהגיען אל גג המזבח, כשהן עומדות באלכסון, לא ישאר בראשיהן שתי אמות כדי שאפשר יהיה להטותן אמה מעל המזבח.

אלא, לאו שמע מינה: איסור, על רצפת היסוד של המזבח, מנח לחו היה מניח את רגלי הערכות.

ונמצא, שהיה גבוה ראשן של הערכות [אילו

היו זקופות] מעל גובה המזבח שלוש עשרה אמות, וכך היו יכולים להטותם באלכסון אל גג המזבח, ועדיין נשאר בגבהן שתי אמות, שאותן אפשר להטות אמה על גבי המזבח.

ומסקינן: שמע מינה.

אמר רבי אבהו: מאי קראה, מהיכן למדנו שצריכות הערכות להיות גבוהות מעל גובה גג המזבח?

שנאמר [תהלים קיח] "אסרו הקיפו את המזבח בזמן חג הסוכות, בעבותים בענפי אילנות, ויגיעו אותן העבותים עד קרנות המזבח, שהן גבוהות מן גג המזבח".

אמר רבי אבהו: אמר רבי אלעזר: כל הנוטל לולב באגודו, והרם בעבותו — מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח, והקריב עליו קרבן.

שנאמר:

"אסרו חג בעבתים — עד קרנות המזבח". מה-ב

וכך יש לדרוש את הפסוק:

"אסרו", אגדו את הלולב, "בעבותים", בהדסים, שהעלים שלהם עבותים, ואז ייחשב לכם כאילו בניתם מזבח, ונתתם את הדמים של הקרבן על קרנותיו.

אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, ורבי יוחנן משום רבי שמעון המחזיז משום רבי יוחנן המכותי: כל העושה "איפור" [אגודה] לחג, שכאילו "אוגד" אותו בדבר מכובד, בכך שקורא לחג "עונג", שמענגו באכילה ושתיה — מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח, והקריב עליו קרבן,